

בס"ד. שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה ה'תשי"ג.

בלתי מוגה

א. חנוכה — שייך הן לחנוכת המזבח, והן להעלאת הנרות, שלכן קורין בימי חנוכה פרשת קרבנות הנשיאים שהקריבו לחנוכת המזבח, ומסיימים בפרשת הנרות: "בהעלותך את הנרות".¹

וביאור הענין ד"בהעלותך את הנרות":

נר — ענינו אור, ואור קשור עם ענין האהבה, כפי שמביא אדמו"ר הזקן בתניא² (מ"ש בספרים שלפנ"ז³) ש"ואהבת בגימטריא ב"פ אור".

וזוהי עבודתו של אהרן — "בהעלותך את הנרות" — שהמשיך אהבה אצל כל בני.

ומשום זה היתה גם הנהגתו של אהרן — בגשמיות — באופן של "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות כו"⁴, וכמבואר בתניא דקאי על אלה ש"נקראים בשם בריות בעלמא", היינו, שמעלתם היחידה היא היותם "בריות" שנבראו ע"י הקב"ה — ע"ד המסופר בגמרא אודות א' התנאים ש"נזדמן לו אדם אחד שהי' מכווער ביותר .. אמר לו ריקה כמה מכווער אותו האיש .. אמר לו .. לך ואמור לאומן שעשאני כו"⁵, והיינו, שלגבי מעלת היותו ברי' של הקב"ה ("אומן שעשאני"), הרי גם כיעור היותר גדול (עד כדי כך שהתנא לא הי' יכול לסובלו) אינו נחשב לכיעור, ולא עוד אלא שמתעורר ברגש של אהבה אליו — "אוהב את הבריות".

ב. ובפרטיות יותר:

מצינו שענין האהבה מתייחס לאברהם, כמ"ש "אברהם אוהבי", ובזה נכלל גם ענין המשכת האהבה לכל בני, כמבואר בחסידות⁶ בפירוש "אברהם אוהבי", "שהמשיך האהבה לכל ישראל אחריו". אבל אעפ"כ, מתייחס ענין האהבה גם לאהרן, ולא עוד אלא שיש מעלה באהבה דאהרן לגבי האהבה דאברהם.

(5) פל"ב.

(6) תענית כ, רע"ב.

(7) ישעי' מא, ח.

(8) ראה ד"ה דבר אל אהרן דלקמן ס"ג.

(1) ר"פ בהעלותך.

(2) ספמ"ג.

(3) ראה הנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות

קצרות" לשם (ע' רצ).

(4) אבות פ"א מי"ב.

וכללות החילוק ביניהם⁹ — שאהבה דאברהם היא אהבה מוגבלת, כמובן ממ"ש באברהם "הלוך ונסוע הנגבה"¹⁰, לצד דרום, ששם הוא תוקף החום, ובמדרגה זו היא האהבה דאברהם; משא"כ האהבה דאהרן היא אהבה בלתי מוגבלת, שנמשכת בכל מקום, כאמור, "אוהב את הבריות". וכיון שאהבה דאהרן היא בלי גבול שנמשכת בכל מקום, מובן שאהבה זו אינה נשארת באופן של רצוא וכליון, אלא הכוונה היא שתהי' ההמשכה למטה דוקא. והיינו, שאע"פ שכללות ענין האהבה היא תנועה של רצוא וכליון, מ"מ, האהבה דאהרן היא באופן שהכוונה בזה הו"ע ההמשכה למטה.

וכמו ענין הצמאון, שאף שזהו תנועה של כליון ועלי', הרי הכוונה והמבוקש בזה — שיתנו לו הדבר שמרווה את הצמאון, שזהו"ע ההמשכה למטה.

ובאופן נעלה יותר — "כברא דאשתדל בתר אבוי ואימי' דרחים לון יתיר מגרמי' כו"¹¹, והיינו, שאודות עצמו אינו חושב כלל, כי אם — "איזהו חסיד המתחסד עם קונו, עם קן דילי', לייחדא קוב"ה ושכינתי' בתחתונים"¹², לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹³, כך, שהמבוקש של אהבה זו הוא — המשכה למטה.

וזהו גם מה שאהרן נקרא "שושבינא דמטרוניתא"¹⁴ — דאף שענינו להעלות את המטרוניתא, מ"מ, הכוונה בהעלאה זו היא שתהי' ההמשכה למטה דוקא.

ג. ענין הנ"ל נתבאר במאמר של הצמח-צדק¹⁵, וז"ל המאמר¹⁶:

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות גו'. להבין כפל הלשון דבר כו' ואמרת כו' .. ולהבין ביאור

14) זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב. ערה, ב.
15) ד"ה דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות גו' — תרי"ח (המאמר לא נדפס לע"ע, והוא בכת"י מס' 1230 קלט, א ואילך — בספריית אגודת חסידי חב"ד).
16) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שיאמר עתה את תוכן הדברים באופן שיהי' נוח וקל יותר להשומעים, שלא יצטרכו לעמוד, וגם הוא לא יצטרך להטריח את עצמו כו'.

9) ראה בארוכה ספר הערכים חב"ד ערך אהרן — ביחס לאברהם (כרך ב' ע' קכא ואילך). וש"נ.
10) לך לך יב, ט. וראה תו"א ר"פ יתרו. לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.
11) ראה זח"ג רפא, א (ברע"מ). הובא בתניא ספ"י. ובכ"מ.
12) ראה תקו"ז בהקדמה (א, סע"ב). הובא בתניא שם. ובכ"מ.
13) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

הדברים הללו יש להקדים בבחי' ומדת אהרן שהוא בבחי' אהבה רבה. וידוע שיש ב' בחי' ומדריגת האהבה, והוא מדריגת אברהם שנאמר בו' אברהם אוהבי (לשון פועל, כי אבות סימן לבנים) שהוא שהמשיך האהבה לכל ישראל אחריו. והב' הוא בחי' ומדריגת אהרן שהוא בחי' האה"ר, והוא ג"כ שהמשיך אה"ר זאת לכל נש"י כו'. וההפרש שבין אהבה דאברהם לאהבה דאהרן יובן ע"פ מ"ש¹⁰ באברהם הלך ונסוע הנגבה .. ומעתה י"ל ענין ובחי' האהבה דאהרן שנק' בשם אהבה רבה כו'. דהנה אהרן הוא בבחי' כה"ג שהוא בחי' ורב חסד (דאית חסד ואית חסד, אית חסד עולם, כמ"ש¹⁷ כי אמרתי עולם חסד יבנה כו', ואית חסד דאיהו רב חסד דעצמות או"ס ממש), ה"ז בבחי' המשכה מלמעלה למטה (דהיינו שאהרן הי' שושבינא דמטרוניתא בבחי' העלאה דנש"י .. שז"ש בהעלותך את הנרות כו'. ואהבה זו הוא הנק' צמאון, כאדם הצמא למים לרות צמאוונו, דהיינו הצמאון שיהי' המשכות אורות העליונים למטה כמו למעלה כו') .. שיהי' המשכת והתגלות אור העצמות .. עד שיבוא למטה מטה גם בבחי' מקום וזמן הגשמי.

והנה במ"ת נאמר¹⁸ וידבר אלקים כו' לאמר, דלכאורה לאמר זה מיותר, דהרי כל ישראל שמעו עשרת הדברות. ואיתא בשם הרב המגיד ז"ל¹⁹ שזהו שע"י התורה הי' יחוד וחיבור דעשרת הדברות בעשרה מאמרות כו'. וזהו וידבר כו' לאמר כו' .. וז"ש דבר אל אהרן כו' ואמרת אליו כו', שיהי' החיבור והקשר הדברות למאמרות כו'.

ד. ובפרטיות יותר:

במתן-תורה²⁰ נאמר¹⁸ "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר". והקשו המפרשים²¹: בכל מקום שבו נאמר "וידבר גו' לאמר", הכוונה היא, שימסרו את הדברים לבנ"י שלא שמעו אותם בשעת מעשה. אבל,

(20) מכאן עד סוס"ה — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס (באידיש) בלקו"ש ח"א ע' 148-149.
(21) ראה גם תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מ, ב. ובכ"מ.

(17) תהלים פט, ג.

(18) יתרו כ, א.

(19) ראה גם מגיד דבריו ליעקב בהוספות

ס"ח. וש"נ.

מכיון שבעת מ"ת היו נוכחים כל בני, וכולם שמעו את הדברים — מהי הכוונה ב"לאמר"?

ואין לומר, שהכוונה ב"לאמר" היא בשביל דורות הבאים, שהרי בעת מ"ת היו נוכחים גם הנשמות של הדורות שלאח"ז²².

ומתרץ על זה המגיד ממעזריטש נשמתו עדן¹⁹ — שענינו של מ"ת הוא להמשיך עשרת הדברות של התורה בעשרה המאמרות שבהם נברא העולם²³, כידוע הפירוש²⁴ על הפסוק²⁵ "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש", שעשרה המאמרות שקולים ומכוונים כנגד עשרת הדברות. ולכן נאמר "וידבר גו' לאמר", כי, הכוונה היא להמשיך את ה"וידבר" — עשרת הדברות, ב"לאמר" — עשרה המאמרות.

ה. וביאור הענין בעבודת השם:

אור התורה, עשרת הדברות — צריך להאיר גם בעניני העולם, עשרה מאמרות.

לא כדעת הסוברים שהתורה היא ענין בפני עצמו והעולם הוא דבר בפני עצמו; בהיותו בסביבה של תורה — יהי יהודי תורני ("א' תורה איד"), ואילו בצאתו לעולם יתנהג לפי הנחות העולם — לפי העמדה וההנהגות של העולם. אלא, נדרש מיהודי — שכל עניניו, גם עניני העולם, יהיו לפי הנחות התורה.

לא מדובר אודות דברים האסורים, שכן, דבר הפשוט שמה שאסור — אסור ("דאָס וואָס מען טאָר ניט — טאָר מען דאָך ניט"). הכוונה היא, שאפילו בדברים המותרים — לא צריכות להיות הנחות העולם, "בעל-הבית ישע הנחות"²⁶, אלא הנחות של תורה.

ו. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שכאשר דרו ברסטוב היתה דירת אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בדיוטא העליונה, ודירתו (של כ"ק מו"ח אדמו"ר) בדיוטא התחתונה. ולפעמים הי' אדמו"ר נ"ע הולך לדירת בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר לערוך קידוש והתוועדות. בא' ההתוועדויות אמר כ"ק אדמו"ר נ"ע אל בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר: "לחיים, בעל-הבית". וביקש כ"ק מו"ח אדמו"ר מאביו כ"ק אדמו"ר נ"ע שיסיר ממנו את התואר

(24) זח"ג יא, ב.

(25) נשא ז, פו.

(26) ראה סמ"ע בחו"מ ס"ג סק"ג.

(22) פרדר"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו.

נחומא יתרו יא. זח"א צא. א.

(23) אבות רפ"ה.

"בעל-הבית", כי, "בעל-הבית" הוא דבר מזוהם. — כן הי' לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁷.

והיינו, שגם "בעל-הבית" שמתנהג כדבעי בכל הענינים, ובמילא לא שייך לומר עליו דבר בלתי-רצוי, דבר האסור או אפילו דבר שאינו טהור — הרי זה בכל זאת דבר מאוס, דבר מזוהם.

וכיון שחסידות שונאת ביותר "בעל-הבית" ישע הנחות", הנה סוף-סוף יהי' זה דבר מופרך אצל כל בני", שהרי תורת החסידות היא לכל בני", כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁸ בשם אדמו"ר הזקן שתורת החסידות אינה עבור איזו מפלגה או כתה, אלא עבור כל בני".

ז. וזהו כללות החידוש דמ"ת שבו נאמר "וידבר גו' לאמר" — שגם בעניני העולם, עשרה מאמרות ("לאמר"), תהי' ההנהגה לא ע"פ הנחות העולם, "בעל-הבית" ישע הנחות", אלא ע"פ התורה, עשרת הדברות ("וידבר"), היינו, להמשיך את התורה בעולם.

וזהו גם הביאור בכפל הלשון "דבר אל אהרן ואמרת אליו" — דכיון שהכוונה בענין "בהעלותך את הנרות" היא שתהי' ההמשכה למטה, לכן נאמר "דבר גו' ואמרת", להמשיך את עשרת הדברות בעשרה מאמרות.

*

ח. בנוגע ל"נר" — שזהו הענין שמדברים אודותיו ("בהעלותך את הנרות") — איתא בתניא²⁹ שזהו"ע נר ה' נשמת אדם"³⁰, "שישראל הקרויים אדם נשמתם היא למשל כאור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו כו".

וזהו גם מ"ש בזהר³¹ שמטעם זה מתנענעים בני" בשעת התפלה ולימוד התורה. וכידוע שזהו א' הטענות שטענו נגד ספר הזהר³².

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:;) צריך להיות ענין של נענוע ("מ'דארף זיך צושאָקלען"). אינני יודע אם דרוש ענין של ניגון או ריקוד, אבל בכל אופן, שיהי' ענין של נענוע והזזה.

(30) משלי כ, כו.

(31) ח"ג ריח, סע"ב ואילך.

(32) ראה השקו"ט בענין זה — בספרים שנשמנו בהערות וציונים שבסו"ס צוותא הריב"ש (הוצאת תשנ"ח) סימן סח (ע' קנג).

(27) ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר

שליט"א ח"כ ס"ע קה ואילך.

(28) ראה סה"ש תש"ד ע' 93. 163.

אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש.

לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(29) רפ"ט.

— יהודי אחד³³ מאלה שלעת־עתה הם בפלוגה ד"חוצה" [שהרי הכוונה היא שיפוצו מעינותיך חוצה, שיש בזה ג' ענינים: "יפוצו", "מעינותיך", ו"חוצה"³⁴], כתב פעם לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שהוא מעריך מאד ("ער האלט זייער שטאַרק") מהפעולות של ליובאוויטש בנוגע לישיבות וכו', אבל דבר אחד אינו מבין: מדוע מתנענעים תלמידי הישיבה באמצע לימודם, וכולם צועקים יחד — ללא סדר; למה לא יהי הלימוד באופן מסודר, שכולם ישבו על מקומותיהם בשקט, מבלי להתנענע, וכשמישהו ירצה לשאול שאלה, יגבי' את אצבעו וכו'. — כ"ק מו"ח אדמו"ר לא השיב מאומה לו על שאלה זו. זוהי אחת השאלות היחידות שכ"ק מו"ח אדמו"ר לא השיב עליהם.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) צריכה להיות הזזה עצמית.

[באמצע הניגון והריקוד, הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר:]

מספרים שפעם רקדו בהתועדות בליובאוויטש עד שהגג התרומם ("דער באַלקן האָט זיך געהויבן"). ובלשון חז"ל³⁵ "פקע איגרא".
והענין בזה:

גג — הוא מקיף הרחוק, שהוא למעלה יותר ממקיף הקרוב, לבוש, שלחיותו עשוי לפי מדת האדם הרי הוא בודאי בהגבלה. אבל אעפ"כ, גם מקיף הרחוק יש לו שייכות להגבלה, שהרי הוא מקיף דבר המוגבל (עולמות כו').

וזהו החידוש ד"פקע איגרא" — שצריכה להיות הזזה עצמית עד שיתבטלו אפילו ההגבלות דמקיף הרחוק.

[ורמז כ"ק אדמו"ר שליט"א שירקדו בחוזק יותר].

* * *

ט. במאמר הנ"ל ממשיך בענין "דבר גו' ואמרת", "וידבר גו' לאמר" — ביאור החילוק בין דיבור לאמירה:

ואפשר לומר ההפרש בין דברות למאמרות, כי הנה המאמרות הוא בחי' אמ"ר, אש מים רוח, כמ"ש בזהר³⁶, דהיינו כמו שבא כבר בהרכבה דהבל הלב שבא בקול

(33) ראה גם תורת מנחם — התועודיות ח"ג ע' 10 ואילך.
ח"א ריש ע' 42. (36) ראה תקו"ז תס"ט (קד, רע"ב). וראה

(34) ראה שם ח"ד ע' 138. ועוד.

(35) פסחים פה, סע"ב. וראה גם תורת ח"א ס"ע לד. וש"נ.

הגרון שמורכב מיסודות הללו כידוע. ושרשו בעצמות הנפש הוא שנקרא בשם דיבור, וכמו שהאדם נקרא מדבר בכלל, וכנאמר³⁷ ויהי האדם לנפש חי', לרוח ממלא כו'. והנה, אחר שבא כח הדיבור שבנפש מורכב בהבל הלב ובא במבטא ה' מוצאות הפה, אז נקרא ג"כ בשם דיבור, וכידוע דאמירה בלב ודיבור בפה כו'. והוא להיות כח נעוץ תחלתן בסופן³⁸, ויש כח בדיבור שבפה מבחי' עצמות הדיבור שבנפש עצמה, וע"כ אנו רואים שע"י הדיבור הוא שיתוספו הכחות מכמו שהיו קודם שבאו בדיבור, וכמו השגת השכל כאשר יבוא בדיבור יבוא לעומקו ואשורו בתכלית יותר מכמו שהי' מצד עצמות השגתו כו'. וכן יש כח בבחי' הדיבור לבטל איזה כח המתלבש בו, וכמ"ש³⁹ דאגה בלב איש ישיחנה, שע"י הדיבור יבוטל הדאגה כו'. וכ"ז מצד שהדיבור שבפה יש בו כח נעלה יותר מבחי' עצמות כח הדיבור שבעצמות הנפש כו'. ויובן מזה למעלה, דבחי' האותיות שנבראו בהם שמים וארץ כו' הוא שנקראים מאמרות כו', והוא מ"ש⁴⁰ בריש הורמנא דמלכא גליף גליפו בט"ע, אותיות החקוקים בעצמותו, אך שמתלבשים ובאים למטה לסיבת בריאת העולמות בלבושים השייכים להעולמות, והוא שנקראים מאמרות, שמורכבים בהיסודות כנ"ל. אבל אותיות התורה שרשם באותיות דטה"ע, והוא שנקראים בשם דברות כנ"ל. וכאשר באים בדיבור בפה ז"ש⁴¹ ודברי אשר שמתו בפין, דברי ממש, וכנ"ל שנעוץ תחלתן בסופן. וע"כ מצות התורה בדיבור בפה דוקא, וכמו ודברת⁴² בס' כו', וכן חיים⁴³ הם למוציאם בפה דוקא. אך באמת הרי התורה נתלבשה בלבושים דעולמות עד שבאה למטה בהתלבשות הלבושים דעולם העשי', זהו מפני שבתורה הי' התאחדות והתחברות דעשרת הדברות דעצמות בעשרה מאמרות דמעשה בראשית כו'. וע"כ נאמר במ"ת וידבר כו' לאמר כו' כנ"ל.

י. ביאור הדברים:

מחד גיסא — דיבור הוא למעלה מאמירה, כי, כאשר הבל הלב

(41) ישע"י נט, כא.

(42) ואתחנן ו, ז.

(43) משלי ד, כב. וראה עירובין נד, רע"א.

(37) בראשית ב, ז ובת"א.

(38) ס"י פ"א מ"ז.

(39) משלי יב, כה.

(40) זח"א טו, א.

בא בקול הגרון שמורכב מג' היסודות אש מים רוח (ר"ת אמר⁴⁴) שבהם נכלל גם יסוד העפר — אזי נקרא בשם אמירה, וכשהוא בשרשו בעצם הנפש — אזי נקרא בשם דיבור.

ולאיך גיסא — מצינו שאמירה היא בהעלם, כמ"ש⁴⁵ "אמרתי אני בלבי", ויכול להיות שישאר בהעלם ולא יבוא בפועל ובגילוי, וכאשר בא בפועל ובגילוי אזי נקרא בשם דיבור — באותו שם שנקרא כשהוא בשרשו בעצם הנפש.

וטעם הדבר — כי דוקא כאשר הדיבור בא בהתגלות למטה, מגיע הוא למעלה מאמירה, בשורש האמירה כפי שהיא בעצם הנפש, ולמעלה יותר — בעצם הנפש ממש, כמ"ש⁴⁶ "נפשי יצאה בדברו", וכן יש כח בדיבור לבטל את הדאגה שבלב, כמ"ש³⁹ "דאגה בלב איש ישיחנה".

וזוהי גם השייכות דב' הפירושים "יסיחנה מדעתו", ו"ישיחנה לאחרים"⁴⁷ — שכדי להסיח מדעתו צריך להשיח לאחרים, כיון שהדיבור כפי שמתגלה למטה דוקא, שרשו למעלה מאמירה, ונוגע בעצם הנפש, ולכן, גם כאשר יש דאגה שנוגעת לאדם, פוסקת התורה שע"י הדיבור, ישיחה לאחרים — יסיחנה מדעתו.

וכל זה הוא מצד מעלת ההמשכה למטה דוקא, וכנ"ל שצריך להמשיך עשרת הדברות שבתורה בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם.

יא. ובענין זה שצריך להיות ההמשכה וההתגלות למטה דוקא — ממשיך בהמאמר:

וְז"ש⁴⁸ היתה לי דמעותי לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום אי' אלקיך כו', שאין שום התגלות אור העצמות למטה כו', דהגם שיש לפעמים איזה התעוררות בהתגלות אלקות וכמו בעבודה בתפלה ותורה, אין זה רק לפי שעה כו', ולא כל היום, שזהו מ"ש באמור אלי כל היום דוקא אי' אלקיך, דהיינו שלא בא בהתגלו' למטה .. אך הבכי' זאת בהמר לו על גודל הסתר והעלם אור העצמות מלבוא בהתגלות למטה

(45) קהלת ב, א. טו. ג, יז-ח.

(46) שה"ש ה, ו.

(47) יומא עה, רע"א.

(48) תהלים מב, ד.

(44) ולהעיר, שלפעמים איתא שהר"ת

ד"אמר" הוא אור מים רקיע (ראה ספר

הערכים חב"ד (כרך ג) ערך אור מים רקיע

סט"ז (ע' תסד). וש"נ), אבל, מה שנוגע

לענינו הוא הר"ת אש מים רוח.

ולזה כל ישעו וחפצו .. עי"ז דוקא הוא שבא התגלות אור העצמות מלמעלה למטה. והוא ע"י התורה דוקא שז"ש היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, בחי' לחם דתורה (שעז"נ⁴⁹ לכו לחמו בלחמי) לחבר יומם ולילה מדת יום ומדת לילה מדת יום כמו שהוא באצי' ומדת לילה כמו שבאה בבי"ע כידוע וד"ל.

יב. ובפרטיות יותר⁵⁰:

"היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה": יהודי הוא ממורמר כל כך ("ער איז אזויפיל פאַרביטערט") עד שהדמעות הם במקום הלחם, כידוע⁵¹ שמרירות פועלת שלא מרגישים רעבון. וממה נובעת המרירות? על זה ממשיך בפסוק — "באמור אלי", טוענים ותובעים מלמעלה: "כל היום אי' אלקיך".

"אלקיך" פירושו — כוחך וחיותך⁵², ומיהו "אלקיך"? "הוי" — אלקיך⁵³. "הוי" הוא למעלה מזמן ומקום ולמעלה מהשתלשלות, ובחינה זו היא "אלקיך" — כוחך וחיותך. ויתירה מזו: "אנכי הוי' אלקיך"⁵³, "ש"אנכי", "אנכי מי שאנכי דלא איתרמז לא בשום אות ולא בשום קוץ"⁵⁴, הוא "אלקיך" — כוחך וחיותך.

ודבר זה תובעים ממנו: "כל היום אי' אלקיך"?! ההרגש של "אנכי הוי' אלקיך" — היכן הוא אצלך במשך כל היום?!

מה שמרגיש את ה"אלקיך" בשעת התפלה והלימוד, או בשעת התוועדות — אין זה מספיק. לא זוהי הכוונה. ענין זה היו יכולים להשיג גם ע"י מלאכים או ע"י נשמות למעלה כפי שנמצאות תחת כסא הכבוד⁵⁵. הכוונה של ירידת הנשמה בגוף, היא, כדי לברר את הגוף ונפש הבהמית (שהרי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל⁵⁶), ולכן, ממנו תובעים, שבמשך "כל היום" — בשעה שאוכל, בשעה ששותה, בשעה שעוסק במסחרו, ובשעה שמדבר עם בני-אדם — יהי' אצלו ההרגש ד"אלקיך", כפי שהוא בעצמו הבין והרגיש ("דערהערט") בשעת התפלה ובשעת הלימוד.

(52) ראה שו"ע או"ח ס"ה.

(53) יתרו כ, ב.

(54) ראה לקו"ת פנחס פ, ב. זח"ג יא, א.

(55) ראה זח"ג כט, רע"ב.

(56) תניא פל"ז (מח, ב).

(49) משלי ט, ה.

(50) סעיף זה — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר

שליט"א, ונדפס (באידיש) בלקו"ש ח"א

שבהערה 20.

(51) ראה רשימות הצ"צ לתהלים (יהל

אור) עה"פ (ע' קסג). וש"נ.

יג. אמנם, ההנהגה בפועל היא — שלאחרי התפלה אומר ("ער זָאָגט אָפּ") את השיעור תהלים, השיעור חומש, ושורות אחדות תניא, ויותר מזה לא ניכר עליו מאומה.

בעת האכילה — בורר לו חלק יפה, ואם חסר מלח במאכל — מוסיף מלח, מבלי שיהי' ניכר עליו רישומה של התפלה.

הוא אמנם מברך ברכה ראשונה ואחרונה, אבל מלבד זה, לא ניכר חילוק בינו לביין מי שאינו חסיד, ויתירה מזה — בינו לביין אינו־יהודי, להבדיל, "ומותר האדם מן הבהמה אין"⁵⁷, שהנהגתו היא באופן שעושה כל מה שחפץ, כמו בהמת בר ("א נְאוּאָטנע בהמה") שאין עלי' בעה"ב⁵⁸. ולאחרי כל זה — יש לו טענות למה אין לו געשמאָק בתפלה, למה לימוד התורה הוא באופן שאינו מכוין הלכה לאמיתתה, למה יש לו ריבוי קושיות ללא תירוצים, ואם יש לו מקבלים — למה אינו מצליח לפעול עליהם.

הנה על זה נאמר⁵⁹ "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו": "אולת אדם" — שמתנהג באופן כזה שאומרים לו "כל היום אי' אלקיך" — "תסלף דרכו", ואח"כ יש לו טענות — "על ה' יזעף לבו".

הוא בעצמו אשם בכך. זוהי "אולת אדם" — שהנהגתו במשך כל היום היא באופן ששולח ("ער פֿאַרשיקט") את הקב"ה לעומק רום, והוא עצמו נמצא בעומק תחת, באמרו להקב"ה: המתן לי עד שאתפלל, ואז⁶⁰... הנהגה זו — "אולת אדם" — "תסלף דרכו", ואח"כ יש לו עוד טענות — "על ה' יזעף לבו" — שאין לו געשמאָק בתפלה וכו'.

ובאמת, גם הטענות שטוען אינם אליבא דאמת. הוא לא תובע זאת באמת, ואין הדבר נוגע לו. טענותיו אינם אלא לתפארת המליצה וצחות הלשון.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאד בדברו בענין זה, ולפתע הפסיק ואמר:]

איתא בגמרא⁶¹ אודות שני אנשים שהיו "אינשי בדוחי", "שמחים ומשמחים בני אדם"⁶², ואמרו עליהם ש"בני עלמי דאתי ניהו", והיינו,

תרל"ו בתחילתו.

(57) קהלת ג, יט.

(60) חסר איזה תיבות (המו"ל).

(58) ראה גם שיחת ג' דחווה"מ סוכות

(61) תענית כב, א.

הערה 78 (לעיל ע' 72).

(62) פרש"י שם.

(59) משלי יט, ג. וראה המשך מים רבים

שבשכר זה שהיו שמחים ומשמחים בני אדם נתנו להם עוה"ז, עוה"ב, עצמות ומהות א"ס ב"ה — כל הענינים הטובים.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) למה לי איפוא לעורר אצלכם רגש של עצבות?! — תנגנו ניגון שמח ותהיו בשמחה.

[לאחרי הניגון — המשיך כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

יד. ענין זה — "כל היום אי' אלקיך" — נוגע עוד יותר אצל אלה שיש להם שייכות אל הרבי.

ובהקדם שאצל בני"ג גופא יש כמה חילוקי מדריגות, כלשון הכתוב בפ' נצבים⁶³: "ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימין", ובלשון חז"ל⁶⁴ "עשרה יוחסין כו'".

ובנוגע לעניננו:

יהודים אלה שזכו לראות את הרבי, ללמוד מאמרי החסידות שלו, או לשמור את התקנות שלו — צריך להיות אצלם עוד יותר הענין ד"כל היום אי' אלקיך", שהרי ענינו של הרבי שהוא ממוצע המחבר⁶⁵ בני"ג עם הקב"ה, היינו, חיבור ללא הפסק כלל, ובמילא צריכה להיות הנהגתם באופן שאין הפסק וחילוק בין שעת התפלה ולימוד התורה לשאר עניני היום, כיון שבמשך כל היום צריך להיות נרגש אצלם הענין ד"אלקיך".

ענין זה מפורש הוא בדברי הרמב"ם⁶⁶: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו .. כך צריך שיהי' ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו וכו'". אלא שהרמב"ם כותב זאת באותיות וסגנון של נגלה דתורה, ובסגנון החסידות הרי זה תוכן הענין ד"כל היום אי' אלקיך", שההרגש ד"הוי' אלקיך" צריך להיות כל היום, בכל עשיותיו ובכל עניניו.

— חסידים הזקנים⁶⁷ ישבו פעם בהתוועדות ודיברו אודות הענין דביטול היש לאין. לאחר ההתוועדות פגש שוטר ("א' זשאנדאר", "פאָליצעיי", "פאָליס-מאַן") בא' החסידים שהלך ברחוב בחזרתו מההתוועדות, וקרא לעברו: "קטאָ אידיוט" (מיהו ההולך)? והשיב לו החסיד: "ביטול אידיוט" (ביטול הולך). כלומר: החסיד הנ"ל הי' חדור כל כך בתוכנה של ההתוועדות בענין ביטול היש לאין, עד שלא מצא בעצמו שום ענין מלבד ביטול!

(66) הל' דעות רפ"ה.

(67) ראה סה"ש תרח"ץ ע' 251.

(63) כט, ט"ו"ד.

(64) קידושין רפ"ד.

(65) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

אמנם, כאשר ענין זה אינו כדבעי, ובמשך כל היום חסר אצלו ההרגש ד"אלקיך" — הנה מצד זה היא המרירות בדמעות כו'.

[בענין זה הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א המובא בא' ממכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שפעם הי' נהוג לאסוף את הדמעות ולרחוץ בהם את הפנים, כדי שיאיר ה"צלם אלקים"⁶⁸].

וזהו גם מ"ש " (היתה לי דמעת) לחם יומם ולילה": "לחם" — קאי על תורה, כמ"ש⁴⁹ "לכו לחמו בלחמי". וההרגש שישנו בשעת לימוד התורה⁶⁹ — צריך להיות בכל הענינים, גם בענינים שהם בבחינת "לילה", עי"ז שמחברים אותם עם ה"יום", שזהו אומרו "יומם ולילה", בוא"ו המחבר.

טו. והנה, בביאור הקשר והשייכות ד"וידבר גו' לאמר" שנאמר במ"ת ל"דבר גו' ואמרת" שנאמר בהדלקת המנורה, שבשניהם מודגש ענין ההמשכה למטה דוקא, כנ"ל — מבאר בהמאמר:

וע"ד במ"ת שהי' בו התגלות אור העצמות ממש, בחי' שמי הוי' כמו שהוא לבדו, והי' התגלות זאת גם למטה בבחי' מקום וזמן (בחי' מקום הוא שארו"ל⁷⁰ שהי' הקול נשמע מארבע רוחות, להיות שהמקום אינו נתפס כו', ובחי' זמן הוא מ"ש⁷¹ את אשר ישנו פה ואשר איננו פה .. והתורה הוא ענין א' עם בחי' המנורה שהי' בזמן הבית, וכמ"ש⁷² כי נר מצוה ותורה אור כו'.

טז. והענין בזה:

ידוע בפירוש הכתוב⁷³ "ראיתי והנה מנורת זהב כולה גו'", שנוסף על הפירוש הפשוט שזהו החזיון דזכרי', ישנו גם הפירוש ש"כללות נש"י נקרא מנורה ויש בה בחי' ז' נרות שהם ז' מדרגות בעבודת ה"⁷⁴, וכמו כן ישנו הפירוש דקאי על התורה, כמובא בהמאמר ש"כמו שבהמנורה היו ששת הקנים שמצידה נוטים בהדלקתם אל מול קנה האמצעי כמו שפרש"י, כמו"כ בתורה שיש בה ב' בחי' תושב"כ ושבע"פ שהן ששה

(71) נצבים כט, יד.

(72) משלי ו, כג.

(73) זכרי' ד, ב.

(74) לקו"ת ר"פ בהעלותך.

(68) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי

קונטרסים ע' תפ. וש"נ.

(69) ראה לקו"ת בהעלותך ל, ב.

(70) ראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה,

ט. תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תניא פל"ו.

סדרי משנה, שצ"ל הששה סדרי משנה נוטים אל קנה האמצעי שהוא תושב"כ, וכמו מ"ט אמר קרא כו"⁷⁵.

וב' הפירושים (שמנורה קאי על ישראל ועל התורה) מתאימים זה לזה — כיון שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד⁷⁶.

וזהו שבהעלאת הנרות מודגש ענין ההמשכה למטה — כמו במ"ת שהי' התגלות אור העצמות למטה, היינו, שהבחי' שלמעלה ממקום וזמן נמשכה במקום וזמן.

דהנה, הגילוי דמ"ת הי' למעלה מבחי' המקום ובמילא גם למעלה מבחי' הזמן:

למעלה מבחי' מקום — כמארז"ל שהי' הקול נשמע מארבע רוחות, "מסתכלים למזרח ושומעין את הדיבור יוצא אנכי, וכן לארבע רוחות כו"⁷⁷, דלכאורה הי' צריך להיות באופן שאלה שעמדו במזרחו של הר סיני ישמעו את הדיבור מצד מזרח, ואלה שעמדו בדרומו של הר סיני ישמעו את הדיבור מצד דרום וכו', ואעפ"כ, באיזה צד שעמדו שמעו כולם את הדיבור מכל ד' הרוחות, כיון שהגילוי דמ"ת הי' למעלה מבחי' מקום;

ולמעלה מבחי' זמן — שהרי במ"ת היו כל הנשמות, כמ"ש "את אשר ישנו פה גו' ואת אשר איננו פה".

ובהקדם מ"ש⁷⁷ "דור הולך ודור בא" — דלכאורה אינו מובן: מאי קמ"ל שלמה המלך, החכם מכל אדם, הרי כל אדם יודע שדור אחד הולך ודור אחר בא במקומו? אלא הפירוש הוא — שדור זה שהולך הוא הדור הבא, כי, רוב הנשמות אינם נשמות חדשות [לא מבעי בדורות האחרונים שאין נשמות חדשות בכלל, כי אם, לעת מן העתים בלבד, אלא אפילו בדורות הראשונים הנה מלבד יחידי סגולה, רוב הנשמות אינם נשמות חדשות], אלא נשמות שכבר היו בעלמא דין, ובאים עוד הפעם לעולם כדי לתקן ולהשלים שליחותם⁷⁸.

ועפ"ז אינו מובן: איך יתכן שבמ"ת היו כל הנשמות, גם הנשמות העתידיים להיות — דכיון שהנשמות העתידיים להיות הם אותם הנשמות שהיו לפנ"ז, בהכרח לומר שמציאותם של הנשמות העתידיים להיות

(76) ראה זח"ג עג, א.

(77) קהלת א, ד.

(78) ראה שער הגלגולים הקדמה ו'. ועוד.

(75) ראה גם "רשימת המנורה" (קה"ת

תשנ"ח) — "המנורה ע"ד הדרוש" (ע' קיא

ואילך).

שייכת רק לאחרי שהנשמות שלפנ"ז אינן נמצאות, וא"כ, איך יתכן שבאותה שעה שהיו הנשמות שלפנ"ז היו גם הנשמות העתידיים להיות? והביאור בזה — שמ"ת הי' למעלה מהזמן, ולכן, כשם שבשני זמנים שונים יכולים להיות הנשמות שלפנ"ז והנשמות העתידיים להיות, כמו כן היו יכולים להיות שניהם (אשר ישנו פה ואשר איננו פה) במ"ת, שהי' למעלה מהזמן, עבר הוה ועתיד באותו רגע.

וזהו החידוש דמ"ת — שהגילוי שלמעלה ממקום וזמן, נמשך למטה במקום וזמן, כיון שהעיקר הוא להיות ההמשכה למטה. וכן הוא בענין המנורה שקשור עם ענין התורה כנ"ל.

יז. וממשיך בהמאמר:

ולפי כל הנ"ל שהתורה ענין א' עם המנורה ע"כ .. כמו במנורה שהיו בה כ"ב גביעים י"א כפתורים ט' פרחים .. כמו"כ בתורה .. יש בה כ"ב אותיות שהן כ"ב גביעים כו'. והענין הוא, דהנה ענין ובחי' הגביעים מצינו ביוסף, וכמ"ש⁷⁹ ואת גביעי גביע הכסף כו', אבל דוד המלך ע"ה אמר⁸⁰ כוס ישועות אשא כו'. וכידוע ההפרש בין כוס לגביע, שהכוס הוא קטן, והגביע הוא גדול ובו מוזגין את הכוסות (כמ"ש המצ"ד⁸¹) .. וענין הגביע דיוסף הוא בחי' אותיות התורה שהוא כלי גדול כבחי' הגביע, וכידוע שאותיות התורה נקראים אתון ורובן בכלל, אבל האותיות דעשרה מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ נקראים אתוין זעירין, וכמ"ש⁸² אלה תולדות השמים כו' בהבראם, וארז"ל⁸³ בה' בראם, דה"ה הוא זעירא כידוע, להורות על שבא האור האלקי בתכלית הצמצום וההסתור .. אבל אותיות התורה נקראים אתון ורובין שיש ביכולתם להביא אור התגלות העצמות גם למטה כנ"ל, ונקרא מפני זה בשם גביע, כוס גדול שבו מוזגין הכוסות הקטנים .. וכ"ב אותיות התורה הן כ"ב גביעים שבמנורה שעז"נ⁸⁴ נגילה ונשמחה ב"ך בעצמותך וע"י כ"ב אותיו' התו' דוקא כנ"ל.

(82) בראשית ב, ד.

(83) מנחות כט, ב.

(84) שה"ש א, ד.

(79) מקץ מד, ב.

(80) תהלים קטז, יג.

(81) ירמי' לה, ה.

ובחי' י"א כפתורים זהו מ"ש⁸⁵ וכפתור תחת שני הקנים כו', שהכפתור הוא המקשר ומחבר ב' הקנים שמימין ומשמאל, ושרשו בקו האמצעי כו'. ואיתא בספר יצירה⁸⁶ חמש אצבעות כנגד חמש אצבעות וברית יחיד מכוון באמצע, שהוא בחי' קו האמצעי המחבר החסדים והגבורות שבע"ס בכלל, ושרשו באור העצמות שלמעלה מכל הע"ס, וכמ"ש בסה"ק דקו האמצעי עולה עד העצמות, שזהו מ"ש וברית יחיד מכוון כו' (כי כח המוליד בדומה לו ממש כו'), שזהו ענין י"א כפתורי' שהוא בכלל קשר הע"ס החסדים והגבורות ושרשם באור העצמות בחי' כתר כנ"ל בקו האמצעי כו'.

והט' פרחים הוא מ"ש⁸⁷ יציץ ופרח ישראל, שזהו עיקר ההתגלות למטה . . כי המלכות נאצלה בסוד שרש רק בנקודה א' וצריך להמשיך בה ט' ספירות כו', וכנ"ל שעיקר ההתגלות הוא למטה במקום וזמן הגשמי ששרשם בא ע"י המלכות, ולהיות בבחי' המלכות תוספת גילוי אורות העליונים שזהו ט' ספירות שנתוסף בה, ע"כ יבא למטה ג"כ בבחי' מקום וזמן הגשמי כו' וד"ל.

יח. והנה, מ"ש בהמאמר בחצאי עיגול "כי כח המוליד בדומה לו ממש" — הוא בהתאם למשנת"ל (ס"י) שההמשכה למטה דוקא היא ממקום עליון ביותר.

ויש להוסיף בביאור דיוק הלשון ד"כח המוליד בדומה לו ממש": בביאור מ"ש בתניא⁸⁸ שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש" — שתיבת "ממש" היא הוספת אדמו"ר הזקן על לשון הכתוב⁸⁹ "חלק אלקה ממעל" — מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' ממכתביו⁹⁰ ש"ממש תוארו גשמיות שבגשמיות", מלשון ממשות (בניגוד ל"ממעל", ש"תוארו רוחניות שברוחניות").

אמנם, כאשר תיבת "ממש" באה בסמיכות ובהמשך להתיבות

(89) איוב לא, ב.

(90) אגרות-קודש שלו ח"ד ע' תד (נעתק

ב"היום יום" כג מנחם אב).

(85) תרומה כה, לה.

(86) פ"א מ"ג.

(87) ישעי' כז, ו.

(88) רפ"ב.

"חלק אלקה ממעל", פירושה, שזה שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל", אין זה דמיון בעלמא, או השתוות באיזה פרטים בלבד, אלא שכן הוא (חלק אלקה ממעל) ממש.

ושני הפירושים קשורים זב"ז — שהענין ד"חלק אלקה ממעל ממש" (אלקות ממש) נמשך ומתגלה בהתלבשותה בגוף הגשמי, ממש מלשון ממשות.

ועפ"ז יש לבאר גם הדיוק "כח המוליד בדומה לו ממש" — שעיקר מעלת המשכת קו האמצעי שעולה עד הכתר היא לא בענין הולדת בן ובת ברוחניות, שזהו"ע דאהבה ויראה⁹¹, אלא בענין ההולדה "בדומה לו ממש", בגשמיות דוקא.

* * *

יט. איתא בספרים של חסידי פולין⁹² [לעת-עתה לא מצאתי ענין זה בחסידות חב"ד, אבל מסתמא נמצא גם שם] שיום השמיני דחנוכה, "זאת חנוכה", מסוגל לפקידת עקרות.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א רמז לכמה מהמסובים שיאמרו לחיים, ואח"כ המשיך:]

והענין בזה:

ידוע⁹³ שבחנוכה מאירים י"ג מדות הרחמים, וכנגדם יש בנוסח הברכה של נר חנוכה י"ג תיבות — שזהו א' הטעמים⁹⁴ שאדמו"ר הזקן קבע את נוסח הברכה: "להדליק נר חנוכה" (ולא "נר של חנוכה"), כדי שמספר התיבות יהי י"ג. ומצד התגלות י"ג מדה"ר שהם למעלה מהשתלשלות — נמשך כח ההולדה להוליד בדומה לו ממש.

ובפרטיות יותר הרי זה שייך ליום השמיני דחנוכה — כי, בכל יום משמונת ימי חנוכה מאירה מדה א' מי"ג מדה"ר, ובה כלולים כל י"ג המדות, וביום שמיני דחנוכה מאיר מזל השמיני, שהוא מזל "ונוצר", וע"י הבטישה דנוצר ונקה (שהם כנגד טיפת האב וטיפת האם), דא בדא, נעשה ענין ההולדה⁹⁵.

[ולהעיר מביאור הצמח-צדק במק"א בענין מספר שמונת ימי חנוכה, אף שמספר המדות הוא שבע — שיש בזה ב' ביאורים: (א)

(91) ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תס מאמר ב אות י"ד.

(92) ראה פע"ח שער החנוכה פ"ד.

ואילך. וש"נ.

(94) ראה שער הכולל פמ"ו ס"ב.

(92) בני יששכר מאמרי חודש כסלו טבת

בספירת המלכות יש ב' מדריגות: כפי שהיא באצילות, וכפי שנמשכת בכי"ע. (ב) נוסף על שבעת המדות ישנו הכח העליון כו⁶⁰. ויש לתוון ב' הביאורים — שהירידה לכי"ע נעשית מצד כח עליון דוקא].

וזהו גם תוכן הבקשה "ולמלשינים אל תהי תקוה": ענין הלידה — נעשה ע"י יחוד י"ה עם ו"ה, שעיי"ז נעשה השם שלם והכסא שלם כו⁹⁵. אמנם, הקליפות שנקראים "מלשינים" רוצים לעשות כיסוי על בחי' ו"ה, שלא יאיר שם בחי' י"ה. וזוהי הבקשה "ולמלשינים אל תהי תקוה", תק ו"ה — שלא יוכלו לעשות תיק (כיסוי) על בחי' ו"ה⁹⁶.

* * *

כ. איתא בספר מאור עינים⁹⁷ להרה"צ ר' נחום מטשערנאָביל שמ"ש⁹⁸ "ערכתני נר למשיחי" קאי על נרות חנוכה.

ומזה מובן שבימי חנוכה צריכים לעסוק ביותר בהפצת המעיינות בתורת החסידות, שעיי"ז מאירים את חשכת הגלות, שזוהו"ע שמצותה משתשקע החמה עד דכליא רגלא דתרמודאי⁹⁹, ופועלים ביאת משיח.

וענין זה נעשה ע"י מתתיהו כהן גדול,

— שהרי כללות הענין דחנוכה הי' "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול"¹⁰⁰. ולהעיר מב' הדעות אם "כהן גדול" קאי על מתתיהו, או על יוחנן "מתתיהו בן יוחנן כה"ג"¹⁰¹. אבל בכתבי האריז"ל¹⁰² מפורש להדיא שמתתיהו הי' כהן גדול —

דקאי על נשיא הדור, שכולל את כל הנשיאים — כמו בזמנו של משה רבינו, שהיו י"ב נשיאים, ומשה רבינו, נשיא הדור, הי' כולל את כולם, וכן הוא בנוגע לאתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא¹⁰³, שהוא כללות הכל,

והוא פועל את הענין ד"ערכתני נר למשיחי" — להאיר עם נרות חנוכה בכל מקום, עד דכליא רגלא דתרמודאי, שזוהי ההכנה להגאולה השלימה ע"י משיח.

(99) שבת כא, ב.

(100) נוסח "ועל הנסים".

(101) ראה אנציק' תלמודית ערך חנוכה

סי"ג (ע' שס). וש"נ.

(102) שער הגלגולים סוף הקדמה לב.

(103) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד,

רע"א).

(95) ראה תנחומא ס"פ תצא. פרש"י ס"פ

בשלח. ועוד.

(96) ראה פע"ח שער ר"ה פ"ז. תו"א

מג"א צג, ד. סידור (עם דא"ח) שער הפורים

רפב, ג. ובכ"מ.

(97) פ' מקץ.

(98) תהלים קלב, יז.

כא. כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר יצא עם הקריאה "לאלתר לגאולה", הי' זה בפירסום גדול, כך שכולם ידעו שהרבי מליובאוויטש מרבה לדבר אודות משיח.

— פעם נסעו שני יהודים ברכבת, וכאשר עברו בתחנה שבה יורדים להגיע לביתו של הרבי, נענה אחד מהם ואמר לחבירו: כאן גר הרבי מליובאוויטש. שאל אותו חבירו מי הם ה"ליובאוויטש'ערס"? והשיב לו — בפשיטות — אלה הם היהודים שמאמינים במשיח!... (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) הרי מדברים כל הזמן שהעיקר הוא המשכה למטה,

— וכידוע הסיפור¹⁰⁴ שהמגיד אמר פעם לאדמו"ר הזקן איזה ענין הקשור עם גילוי אליהו, ואמר אדמו"ר הזקן שרוצה לראותו, ואמר המגיד שזוהי דרכו של "ליטוואק"...

ועד"ז בנוגע להענין דמשיח — שיומשך ויבוא בגילוי, באופן הנראה לעיני בשר, היינו, שתהי' ביאת המשיח בפועל ממש, בגשמיות. [במהלך ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר לא' המסובים: זהו אותו הרבי, עם אותם הנהגות ("עס איז דער זעלבער רבי, מיט די זעלבע הנהגות"), אלא שהתלבש בלבושים אחרים — לבושים מאירים יותר ("ליכטיקערע לבושים")... וא"כ, מה איכפת לכם, העיקר שזהו אותו הרבי].

